

แนวทางส่งเสริมการเล่นในเด็กออทิสติก

AUTISM SPECTRUM DISORDER: PLAY PROMOTION

นายแพทย์ตรีศักดิ์ ลีรัตนเรขา ... จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกได้เป็นอย่างดี คือ การส่งเสริมการเล่นให้เหมาะสมตามวัย ช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาการเล่นจากขั้นที่หยุดชะงักได้ พัฒนาการของการเล่นเริ่มจากการเล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว (sensorimotor play) การเล่นจัดระบบ (organizing play) การเล่นจำลอง (functional play) จนถึงการเล่นสมมติ (pretend play)

เริ่มต้นด้วยการสร้างโอกาสในการเล่นที่หลากหลาย ให้เด็กได้มีโอกาสเล่นของเล่นที่หลากหลาย หรือของเล่นเดิมในวิธีการเล่นที่แตกต่างจากเดิม โอกาสในการเล่นกับเด็กวัยเดียวกัน และเพื่อนเล่นที่หลากหลาย

ในการเล่นกับเด็ก ต้องจำไว้เสมอว่า เรากำลังร่วมเล่นกับเขา เล่นไปด้วยกัน แนะนำได้ ทำเป็นตัวอย่างให้ดูได้ แต่ไม่ใช่เราไปสอนเขาเล่นอย่างที่เราต้องการเสมอไป ควรใช้การสัมผัสและน้ำเสียงที่นุ่มนวลร่วมด้วย เมื่อเด็กมีการเล่นที่พัฒนาขึ้น ควรให้คำชม หรือรางวัล เพื่อเป็นกำลังใจแก่เด็กที่จะพัฒนาการเล่นที่หลากหลายต่อไป เช่น ยิ้ม พยักหน้า โอบกอด ชมเชย ให้ขนม ฯลฯ

โดยให้เด็กเล่นสิ่งของที่เขากำลังสนใจอยู่ในขณะนั้น เริ่มแนะนำวิธีการเล่นของเล่นชิ้นนั้นให้เด็กดู ถ้าเขาเล่นไม่เป็น ในระยะแรกอาจต้องช่วยโดยจับมือให้เด็กเล่นตามต้นแบบที่ทำได้ แล้วค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือลงเป็นแค่แตะมือในบางครั้ง พูดบอกให้ทำตามคำสั่ง ใช้ภาษาท่าทางโดยไม่ใช้เสียง จนเด็กเล่นเป็นในที่สุด

ถ้าเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมระหว่างการเล่น เช่น การทุบ ทำลาย ขว้างปาของเล่น ควรให้เด็กหยุดเล่นทันที แล้วนำเด็กมานั่งอยู่คนเดียวในมุมสงบ ประมาณ 2-3 นาที โดยไม่จำเป็นต้องดูว่า หรือตะโกนเสียงดังใส่เด็ก เมื่อสังเกตเห็นเด็กมีท่าที่สงบลง จึงค่อยให้เด็กเล่นใหม่ พร้อมทั้งเล่นให้ดูหรือเล่นด้วยกัน และบอกให้เด็กรับรู้ว่าคุณทำอย่างไรในขณะที่เล่นของเล่นนั้น

ในขณะเดียวกันควรฝึกวินัยควบคู่กันไปด้วย ควรสอนให้เด็กเล่นของเล่นที่ละชิ้นหรือทีละชุด เมื่อต้องการเปลี่ยนไปเล่นของเล่นชิ้นใหม่ ให้เอาของเล่นเดิมที่เล่นแล้ว ไปเก็บเสียก่อน

ความปลอดภัยในการเล่นก็เป็นสิ่งสำคัญที่มองข้ามไม่ได้เช่นกัน อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่ควรปล่อยให้เด็กเล่นตามลำพังโดยไม่มีใครดูแล ควรเฝ้าดูในระยะห่างที่พอเหมาะ และควรเข้าไปเล่นด้วยเป็นระยะ

การส่งเสริมการเล่นในเด็กออทิสติก ควรมีการกำหนดเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน และเมื่อผ่านขั้นหนึ่งแล้วก็ส่งเสริมพัฒนาต่อไปอีกขั้น จนเด็กสามารถเล่นสมมติเป็น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างการส่งเสริมการเล่น เพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ต่อไป ดังนี้

การเล่นของเล่นประเภทยานพาหนะ (vehicle play)

ของเล่นประเภทยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ กำหนดเป้าหมายเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เด็กสามารถเข็นรถยนต์ รถไฟ และทำเสียงประกอบที่เหมาะสมได้ สอนให้เล่นโดยทำต้นแบบให้ดูก่อน (modeling) จากนั้นให้เด็กเล่นเลียนแบบ เช่น เข็นรถไฟแล้วส่งเสียงประกอบ “ปื้นๆ กระจ๊ก กระจ๊ก” กระตุ้นให้เด็กทำตามแบบ

ขั้นที่ 2 เด็กสามารถจัดการกับสิ่งกีดขวางที่เกิดขึ้นระหว่างเล่นได้ โดยให้นำของเล่นชิ้นอื่น เช่น สัตว์ หรือรถคันอื่น มา กีดขวางทางเดินรถของเด็ก กระตุ้นให้เด็กขับชนแล้วทำเสียงประกอบ “ตุ้ม” หรือกระตุ้นให้เด็กตะโกนบอก “หลบ หน่อย” “หลีกทางด้วย”

ขั้นที่ 3 เด็กสามารถสื่อสารกับสิ่งกีดขวางที่เกิดขึ้นระหว่างเล่นได้ โดยนำสัตว์มาพูดคุยกับเด็ก กระตุ้นให้เกิดการ โต้ตอบ เช่น เอาวัวมาเดินใกล้ ๆ ร้อง “มอมม” แล้วถามว่า “เล่นด้วยได้ไหม” “ฉันทกำลังหิว จะมาหาหญ้ากินแถวนี้”

ขั้นที่ 4 เด็กสามารถสมมติของเล่นของตนเอง กำลังคุยกับของเล่นอื่นได้ ให้เสียงรรถิ่ง บึ้น ๆ ในขณะที่กำลังคุยกับ ของเล่นชิ้นอื่น ทำท่าเคลื่อนไหวรถไปมาขณะที่พูดคุย หน้ารถของเด็กหันหน้าไปทางด้านหน้าของเล่นชิ้นอื่น บท สนทนาในการเล่น เช่น

ผู้สอน “สวัสดิ์เจ้ารถน้อย”

เด็ก “สวัสดิ์ครับแม่่ว สบายดีไหม”

ผู้สอน “สบายดี จะไปเที่ยวไหนหรือเจ้ารถน้อย”

เด็ก “ผมจะไป..... ครับ”

ผู้สอน “เที่ยวให้สนุกนะ”

การเล่นชุดทำครัว (kitchen)

ของเล่นชุดทำครัว เช่น กระทะ เต่า หม้อ เขียง จาน ชาม ฯลฯ เป็นของเล่นที่เด็กส่วนใหญ่สนใจ และสนุกกับการ รับประทานอาหารได้อีกหลังจากเล่นทำครัวเสร็จแล้ว กำหนดเป้าหมายเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เด็กมีประสบการณ์ในการทำครัวของจริง โดยให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการทำครัวของจริงก่อน เช่น ปั่นแป้ง ใส่ส่วนผสม เครื่องปรุงต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 เด็กเล่นชุดทำครัวของเล่นด้วยของใช้จริงบางอย่าง เช่น หม้อ จาน ชาม ช้อน หรืออาหารจริงบางอย่าง ร่วมกับการ สมมติ โดยสมมติใส่อาหารปลอมลงในกระทะของเล่น เปิดเตาแล้วทำท่าผัดแบบสมมติ พอเสร็จแล้วเทใส่จาน อาหารจริง ๆ ที่เด็กคุ้นเคยหรือใช้อยู่ประจำ แล้วสมมติการรับประทานอาหารอย่างเอร็ดอร่อย

ขั้นที่ 3 เด็กเล่นสมมติทำครัวด้วยอาหารปลอม ๆ ตามจินตนาการได้ โดยกระตุ้นให้เด็กเปิดฝามือ ใส่อาหารปลอม ๆ ลงไป แกงกั๊กเป็นต้ม หรือชิมรสชาติอาหาร สมมติผ้าเช็ดมือให้สะอาด โดยทำให้เด็กดูเป็นตัวอย่างก่อน แล้วให้เด็ก ทำตามบทที่บอกให้ทำ ช่วยกันทำ อย่าปล่อยให้เด็กมองดูอย่างเดียว

ขั้นที่ 4 เด็กเล่นบทบาทสมมติกับเพื่อน ในการทำครัวได้ โดยนำเด็กคนอื่นเข้ามาเล่นทำครัวด้วย กระตุ้นให้เด็กเข้าไป มีส่วนร่วมในการเล่นกับกลุ่มแทนการเล่นกับผู้สอนโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2561). **คู่มือการดูแลเด็กออทิสติก**. กรุงเทพฯ: ปิยะนันท์ พับลิชชิ่ง.

Beyer J & Gammeltoft L. (2003). **Autism and play**. London: Jessica Kingsley Publishers.

Healis autism centre. (2021). **Can Children with Autism Pretend Play?** (Online). Available URL: <https://www.healisautism.com/post/can-children-autism-pretend-play>

Holmes E, & Willoughby T. (2005). Play behaviour of children with autism spectrum disorders. **Journal of Intellectual & Developmental Disability**, 30(3): 156-64.

Jordan, R. (2003). Social play and autistic spectrum disorders: a perspective on theory, implications and educational approaches. **Autism**, 7(4): 347-60.

Rutherford MD, Young GS, Hepburn S & Rogers SJ. (2006). A longitudinal study of pretend play in autism. **Journal of Autism and Developmental Disorders**, 37(6), 1024–39.

Volkmar FR, Van Schalkwyk GI & Van der Wyk B. (2018). Autism Spectrum Disorder. In: **Lewis's child and adolescent psychiatry: a comprehensive textbook, 5th ed.** Martin A, Volkmar FR and Bloch M, eds. Philadelphia: Wolters Kluwer, pp. 1164–95.

บทความทั้งหมดยินดีให้นำไป เผยแพร่เพื่อความรู้ได้ โดยกรุณาอ้างอิงแหล่งที่มา

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2565). แนวทางส่งเสริมการเล่นในเด็กออทิสติก. [Online]. Available URL:
<https://www.happyhomeclinic.com/au33-autistic-play-promotion.htm>

(บทความต้นฉบับ: กันยายน 2550)